

розробку та впровадження відповідної програми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В.]. – Київ : Центр учб. л-ри, 2012. – 376 с.

2. Петрунько О. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі : монографія / О. Петрунько. – Полтава : ТОВ НВП "Укрпромторгсервіс", 2010. – 480 с.

3. Плешаков В. А. Теория киберсоциализации человека : монография / В. А. Плешаков ; под общ. ред. А. В. Мудрика. – М. : МПГУ ; Homo Cyberus, 2011. – 400 с.

4. Рижанова А. О. Развитие социальной педагогики в социокультурном кон-

тексті : дис. докт. пед. наук: спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка / А. О. Рижанова. – ХДАК, 2004. – С. 442.

5. Скрипниченко О. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Скрипниченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук. – 2-ге вид. – Київ : Каравела, 2007. – 400 с.

Стаття надійшла 27.04.2015 р.

УДК 37.091.12: 005.963

Алла ХАРКІВСЬКА

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ОН-ЛАЙН ПЛАТФОРМ ЯК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

У статті проведено аналітичний огляд он-лайн платформ як інноваційних технологій післядипломної освіти для підвищення кваліфікації вчителів. Розглянуто та проаналізовано діяльність зарубіжних (Coursera, "Universarium") та вітчизняної ("Prometheus") платформ. Проведено порівняльний аналіз актуальності вітчизняної та зарубіжних платформ у контексті української системи освіти.

Ключові слова: післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, учителі, он-лайн курси, Coursera, "Universarium", "Prometheus".

В статье проведен аналитический обзор он-лайн платформ как инновационных технологий последипломного образования для повышения квалификации учителей. Рассмотрена и проанализирована деятельность зарубежных (Coursera, "Universarium") и отечественной ("Prometheus") платформ. Проведен сравнительный анализ актуальности отечественной и зарубежных платформ в контексте украинской системы образования.

Ключевые слова: последипломное образование, повышение квалификации, учителя, он-лайн курсы, Coursera, "Universarium", "Prometheus".

This article provides an analytical overview of online platforms as innovative

technologies for postgraduate education and teacher training. Considered and analyzed the activities of foreign (Coursera, "Universarium") and domestic ("Prometheus") platforms. A comparative analysis of the relevance of domestic and foreign platforms in the context of the Ukrainian education system.

Keywords: Continuing Education, training, teachers, online courses, Coursera, "Universarium", "Prometheus".

Мета: розглянути та проаналізувати такий різновид інноваційних технологій підвищення кваліфікації вчителів, як он-лайн платформи; здійснити порівняльний аналіз світових та українських аналогів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін у різних сферах суспільного життя, зокрема, й у галузі вищої післядипломної освіти [1].

Сьогодні в контексті стрімкого розвитку інноваційних технологій увага відповідальних осіб різних служб і відомств, які займаються проблемами освіти, акцентується на питанні підвищення кваліфікації вчителів та якості викладання шкільних предметів. Сучасний учитель має бути орієнтований на постійне самовдосконалення та саморозвиток, перебувати в постійному пошуку, що дозволить йому бути професійно компетентним.

Для педагога підвищення кваліфі-

кації полягає в опануванні сучасних методів, методик і технологій викладання предметів; ознайомленні з досвідом вітчизняних і закордонних колег; застосуванні на практиці всього найкращого для того, щоб його уроки були цікавими, продуктивними й відповідали потребам та інтересам учнів. Забезпечення неперервності професійної освіти в сучасних умовах – це об'єктивна потреба й водночас невід'ємна складова соціально-економічної політики держави, її подальшого цивілізованого розвитку.

Система післядипломної освіти педагогічних кадрів, яка склалася в Україні, має свою специфіку, історію і певною мірою відповідає потребам країни. Тривалий час проблема підвищення кваліфікації і перепідготовки вчителів розглядалася як організаційна, а отже, не досліджувалася в теоретичному аспекті.

Отже, проблема аналітичного огляду он-лайн платформ для підвищення кваліфікації вчителя як інноваційних технологій післядипломної освіти є актуальною як із наукової, так і практичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом зростає кількість досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів із проблем розвитку педагогічної освіти (В. Андрущенко, В. Бех, В. Бондар, А. Вербицький, С. Гончаров, І. Григор'єв, Л. Даниленко, В. Данильчук, І. Дичківська, Є. Ісаєв, М. Костинова, В. Лопаткін, А. Панарін,

А. Піскунов, Н. Седова, І. Харламов, Є. Хриков, Є. Шиянов та ін.).

Різні аспекти післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів розглядали вітчизняні (В. Буренко, І. Гушлевська О. Джура Н. Коломінський та ін.) та зарубіжні (Е. Хойлі, П. Вілсон, А. Карр-Саундерс, Д. Майерс та ін.) учені.

У дисертаційних роботах останніх років подано загальні питання модернізації освітнього процесу в закладах післядипломної освіти (О. Жигло, А. Зубко, Н. Дворнікова та ін.). Досліджуються науково-педагогічні проблеми курсових форм удосконалення професійної майстерності педагогів, підвищення ефективності навчального процесу на факультетах підвищення кваліфікації (Н. Борисова, В. Демчук), самоосвіти (В. Новічков); проводиться аналіз ефективності підвищення кваліфікації вчителів початкових класів (П. Дроб'язко). Зміст та організаційні форми підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів обґрунтовували В. Бондар, В. Маслов, М. Красовицький; підготовку методичних працівників – Г. Штомпель. З'явилися роботи, присвячені дослідженням діяльності інститутів удосконалення вчителів (Л. Прокопенко), методичних установ (Е. Соф'янс, Д. Рупняк, С. Салій). Предметом наукового вивчення все частіше стають диференціація навчання на основі підсумків атестації (Т. Тищенко), особистісно педагогічна орієнтація вчителя (В. Воронцова), організаційно-педагогічні умови розвитку системи підвищення кваліфікації (М. Чегодаєв), інформаційного забезпечення (В. Скар).

Загальні проблеми педагогічної інноватики висвітлено в працях Г. Єльнікової, І. Корнилової, В. Паламарчук, В. Пінчука, О. Попової, М. Поташника, В. Сергієвського, Ю. Таран, В. Шукшунова, А. Чернюк, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової та інших.

Виокремлення не вирішених раніше частин проблеми. Сьогодні майже немає наукових розвідок з аналізу та порівняння різноманітних світових і вітчизняних он-лайн платформ з підвищення кваліфікації. Отже, розгляд зазначеної проблеми відіграє важливу роль для розвитку післядипломної освіти загалом та післядипломної педагогічної освіти зокрема.

Формулювання цілей. Основними цілями нашої статті є ознайомлення з таким різновидом інноваційних освітніх технологій, як навчальні он-лайн курси

та порівняльний аналіз вітчизняної он-лайн платформи підвищення кваліфікації Прометеус ("Prometheus") із зарубіжними – Coursera і "Універсаріум".

Виклад основного матеріалу дослідження з ґрунтуванням отриманих наукових результатів. Система післядипломної освіти фахівців покликана в сучасних умовах вирішувати комплекс завдань, спрямованих на задоволення інтересів громадян у постійному підвищенні професійного рівня відповідно до кон'юнктури ринку праці, соціального захисту, забезпечення потреб суспільства і держави у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях. Але наявна система підготовки вчителів і вихователів ще недостатньо зорієнтована на підготовку педагога нової формації і потребує перебудови на принципах демократизації, гуманізації і безперервності навчання, орієнтації на розвиток творчих здібностей, органічної єдності школи, педагогічних навчальних закладів, закладів післядипломної освіти. Системний підхід виходить з того, що специфіка складного об'єкта не вичерпується особливостями його складових елементів, а міститься, перш за все, у характері зв'язків і взаємин між певними елементами.

Дослідники зазначеної проблеми вважають, що в Україні сформувалася система післядипломної освіти педагогічних кадрів, яка характеризується наявністю чіткої організаційної структури, упорядкованої сукупності навчальних закладів і методичних установ, основними функціями яких є вдосконалення науково-теоретичної і методичної підготовки, професійної майстерності, розширення загальнокультурного рівня працівників шкіл, позашкільних закладів та органів управління освітою.

Органічними складовими післядипломної освіти є теоретичне і практичне навчання. Теоретичне навчання у змісті післядипломної освіти виконує функції: орієнтира в інформаційному потоці; розвитку мислення педагога; формування та збагачення понятійного апарату фахівця; створення основи для осмислення та аналізу педагогічного досвіду; прогностичну; основи для прийняття рішень; здобуття і вироблення нового знання.

Виходячи з цього, структура змісту теоретичного навчання детермінована: цілями післядипломної освіти; гуманітаризацією змісту післядипломної освіти; структурою об'єкта діяльності; рівнем кваліфікації педагогів; структу-

рою об'єкта вивчення.

Метою підвищення кваліфікації вчителів є вдосконалення їхнього освітнього рівня та професійної підготовки внаслідок поглиблення, розширення та оновлення загальнонаукових та спеціальних знань і вмінь шляхом навчання на курсах підвищення кваліфікації. Завданням курсів у системі післядипломної педагогічної освіти є розвиток їх методологічної та теоретичної компетентності вчителів, поглиблення соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, а також оновлення та поглиблення методичної та фахової підготовки, формування умінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасна структура навчальних програм є модульною та відповідає структурі типових навчальних планів із підвищення кваліфікації вчителів.

Проте, здебільшого, викладання на курсах здійснюється із застосуванням традиційних, тоді як поряд із традиційною освітньою системою післядипломної освіти зараз активно розвивається електронна. У той же час все більшої популярності набуває он-лайн освіта, зокрема післядипломна, спрямована на підвищення кваліфікації [2].

Одним із найґрунтовніших навчальних електронних ресурсів є безкоштовна он-лайн платформа проходження курсів підвищення кваліфікації Coursera. Проект пропонує курси, що охоплюють гуманітарні, соціальні та комп'ютерні науки, медицину, біологію, математику, бізнес і багато інших.

Освітня платформа Coursera заснована професорами інформатики Стенфордського університету Ендрю Іном і Дафною Коллер. У його рамках також існує проект із публікації освітніх матеріалів в Інтернеті у вигляді набору безкоштовних он-лайн курсів [11].

Проект Coursera – це відкрита освітня платформа. Партнерами проекту є кращі університети світу, які пропонують безкоштовні он-лайн-курси для всіх. Сучасні інтернет-технології дозволяють найкращим професорам світу викладати свої дисципліни десяткам або сотням тисяч студентів з усього світу. Учасники проекту прагнуть дати доступ бажаним до освіти світового рівня, що раніше було доступно лише обраним. Навчальні курси, які пропонує Coursera, розроблені максимально зручно для освоєння матеріалу. При обранні одного з курсів у студента виникає можливість дивитися

лекції професорів світового класу, навчатися у своєму власному темпі, перевіряти і зміцнювати знання за допомогою інтерактивних вправ.

Пропоновані на Coursera курси розроблені на основі передових педагогічних технологій, щоб можна було легко та швидко освоювати нові поняття і знання. Використання інтерактивних технологій дозволяє забезпечити постійний зворотний зв'язок, що допомагає відслідковувати власний прогрес і знати, як засвоюється матеріал [6]. Тривалість курсів приблизно від шести до десяти тижнів з 1–2 годинами відеолекцій на тиждень. Курси містять завдання, щотижневі вправи, іноді заключний проект або іспит.

На відміну від подібних проектів, на Coursera пропонуються не окремі лекції, а повноцінні курси, які включають відеолекції з субтитрами, текстові конспекти, домашні завдання, тести та підсумкові іспити. Доступ до курсів обмежений за часом; кожне домашнє завдання або тест має бути виконано тільки за певний проміжок часу. Після закінчення курсу, за умови успішної здачі проміжних завдань і заключного іспиту, слухачеві видається сертифікат про закінчення [11].

Сьогодні Coursera співпрацює з 33 університетами з усього світу, які публікують і ведуть у системі курси з різних галузей знань. Серед університетів-партнерів – Принстонський, Стенфордський, Единбурзький, Колумбійський, Пенсільванський університети, Каліфорнійський технологічний інститут, Університет Торонто та інші.

Слухачі проходять курси, спілкуються з однокурсниками, здають тести та іспити безпосередньо на сайті Coursera.

У листопаді 2014 року в Coursera було зареєстровано десять мільйонів користувачів і понад 800 курсів від ста восьми освітніх установ. Тепер Coursera налічує тринадцять мільйонів користувачів, більше тисячі курсів і 119 партнерів.

Станом на 2014 рік основна частина курсів подана англійською мовою, є курси китайською, іспанською, французькою, російською, португальською (більше десятка). 7 жовтня 2014 року міжнародна освітня online-платформа Coursera вперше запустила навчальний курс "Модельне мислення" (Model Thinking) з українськими субтитрами [5], є по кілька курсів іншими мовами. При цьому активно додаються субтит-

ри на багатьох мовах світу, які створюються слухачами на добровільних засадах [4].

Проте, незважаючи на популярність платформи та ґрунтовність освіти, що надається он-лайн курсами, Coursera все ще залишається малодоступною для українських учителів через мовний бар'єр. Також, як засвідчує досвід вітчизняних користувачів, отримання підтверженого сертифіката потребує коштів та є актуальним лише при вступі в американські ВНЗ, тоді як у інших країнах, наприклад, Австралії, Україні, наявність чи відсутність сертифіката не відіграє важливої ролі та не впливає на прохідний бал під час вступу до ВНЗ.

Поряд із Coursera на теренах Інтернету з 2013 року діє російськомовний аналог "Універсаріум", розроблений у межах проекту дистанційної освіти, де також можна безкоштовно пройти он-лайн курси різних університетів. Курси та освітні програми, подані в "Універсаріум", створюються спільно з викладачами провідних російських ВНЗ, що ввійшли до проекту.

Зроблено сайт за аналогією до порталу Coursera. На момент відкриття на "Універсаріум" діяли такі курси: "Пошук і вибір бізнес-ідеї", "Хімія корисна і не корисна", а також "Графи і комбінаторика: від перлин теорії до сучасних додатків"; у розробці знаходилися такі - "Історія російського театру й історія Росії", "Системи розпізнання" та "Перемога криз у бізнесі".

Усе навчання побудовано за принципом проходження послідовних модулів освітнього курсу. Загальна його тривалість становить 7–10 тижнів залежно від насиченості і складності програми. Кожен модуль включає відеолекцію, самостійну роботу, домашні завдання і тестування [10].

Щотижня слухачеві доступна нова тема, у ході вивчення якої він повинен прослухати відеолекції, виконати самостійну й домашню роботу, пройти тестування. Можливі дві форми використання платформи: прослуховування відеолекцій без виконань додаткових завдань (система фіксує, що слухач прослухав курс), повноцінне навчання з виконанням усіх завдань у межах курсу. Після завершення видається сертифікат про проходження навчання [9].

Проте, незважаючи на все зазначене вище, значний мінус "Універсаріум" в тому, що отримані сертифікати не є офіційним свідоцтвом про підвищення кваліфікації. Також слід додати, що

структури вказаних курсів не відповідають тим навчальним планам і стандартам, за якими має проходити курси підвищення кваліфікації вчителів будь-якого профілю.

14 жовтня 2014 року в Україні також було відкрито безкоштовні он-лайн курси на платформі "Prometheus" – нового громадського проекту, заснованого українцями Іваном Примаченком і Олексієм Молчановським. Перші курси вели викладачі з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Києво-Могилянської академії та Київського політехнічного інституту [3].

Prometheus – це український громадський проект масових відкритих он-лайн курсів. Як зазначають засновники, його мета – безкоштовно надати найкращі навчальні можливості кожному громадянину України. Можна сказати, що Prometheus – це український аналог відомої платформи Coursera.

Завдання проекту:

- надання безкоштовного он-лайн доступу до найкращих навчальних курсів університетського рівня всім бажаючим в Україні незалежно від місця проживання, віку, соціального статусу та стану здоров'я;

- створення не лише окремих курсів, а і взаємопов'язаної послідовності курсів (програмування, бізнес, іноземні мови, історія тощо) за прикладом західних проектів edX та Coursera;

- видача сертифікатів слухачам після завершення курсу;

- проведення експериментального запуску інтегрованих курсів в одному з українських університетів. Формат таких курсів передбачає використання МВОК у навчальному процесі у вигляді лекцій та поточного контролю, тим часом як викладачі проводять семінари та остаточний контроль знань студентів (іспит). Таким чином, курси стають більш пристосованими до реальних потреб роботодавців і є практично корисними для майбутніх працівників;

- інтеграція в систему університетської освіти через формат змішаних курсів [8].

"Prometheus" може конкурувати із західними платформами масових он-лайн курсів за допомогою:

- створення специфічних для України курсів (українське право, іноземні мови, історія України тощо);

- розробки українською мовою курсів, що вже існують на Заході, але недоступні для українців через мовний

бар'єр;

- налагодження тісної співпраці з провідними українськими компаніями через їх участь у створенні програм курсів та залучення їх до створення окремих частин курсів.

Першими курсами проекту стали "Історія України: від Другої світової війни до сучасності" (викладач КНУ ім. Тараса Шевченка), "Фінансовий менеджмент" (викладач Києво-Могилянської бізнес-школи), "Основи програмування мовою Python" (викладач КПІ) та "Розробка та аналіз алгоритмів" (викладач КПІ). Успішне завершення курсу дає змогу отримати електронний сертифікат, який підтверджуватиме здобуті знання. Для проходження курсів потрібен тільки комп'ютер із доступом до Інтернету.

Серед доступних сьогодні курсів такі:

- "Проблемні питання європейської історії" (викладач Українського католицького університету);

- "Інтернет-медіа" (викладач КНУ ім. Т. Шевченка);

- "Інформаційні війни" (викладач КНУ ім. Т. Шевченка);

- "Економіка для всіх" (викладач НаУКМА академії);

- "Основи тестування програмного забезпечення" (викладачі Львівської ІТ школи).

У найближчому майбутньому заплановано старт інших безкоштовних масових он-лайн курсів від провідних ВНЗ України [3].

Громадський некомерційний проект "Prometheus" надає вільний і абсолютно безкоштовний доступ до кращих навчальних курсів університетського рівня всім бажаючим незалежно від місця проживання, віку чи майнового стану. За шість місяців з моменту старту проекту на сайті зареєструвалося понад 70 000 користувачів. На даний момент для навчання доступно 12 курсів і відкрита реєстрація ще на 8-ми.

Порівнюючи з проаналізованими вище он-лайн платформами, зазначимо, що, на наш погляд, на цій платформі про кожен із курсів на сайті є детальна

інформація: кому буде цікаво, які теми та питання включає курс, які вимоги до попередньої підготовки студентів, хто викладає тощо. Усі курси повністю безкоштовні; наприкінці слухачі, які успішно виконали всі завдання, отримують відповідні сертифікати.

Курси складаються з відеолекцій, інтерактивних завдань, а також форуму, на якому студенти матимуть можливість поставити питання викладачеві та спілкуватися між собою. Відеолекції, завдання та форум доступні у будь-який час протягом курсу.

Команда Prometheus створює курси як самостійно, так і надає безкоштовну можливість університетам, викладачам і компаніям публікувати й розповсюджувати свої курси на цій платформі. За задумом, у майбутньому на платформі будуть не просто окремі курси, а взаємопов'язані цикли курсів з різних дисциплін [7].

Отже, проаналізувавши та порівнявши світові он-лайн платформи з вітчизняною, можемо зазначити, що для українських педагогів "Prometheus" є найприйнятнішим варіантом он-лайн курсів із підвищення кваліфікації, оскільки вони викладаються державною мовою викладачами найпрестижніших українських ВНЗ, тобто зорієнтовані на українську освітню систему, а сертифікати, отримані після завершення навчання, будуть відповідати вітчизняним освітнім стандартам.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Сьогодні відбувається революція у світовій освіті загалом та післядипломній освіті зокрема. Восени 2011 року Стенфордський університет запропонував усім охочим безкоштовно три своїх курси через мережу Інтернет. Нині масові он-лайн курси створюють десятки провідних університетів в усьому світі, а в європейських та азійських країнах заснували власні платформи масових он-лайн курсів. 2014 року Україна також долучилася до їх числа, відкривши он-лайн платформу "Prometheus".

Типовий масовий он-лайн курс скла-

дається з відеолекцій викладача, різноманітних інтерактивних завдань і форуму, на якому слухачі можуть ставити запитання, а викладач та інші студенти відповідати на них. Складання всіх проміжних і фінального іспитів – обов'язкова умова для успішного завершення курсу.

На відміну від англійських та російськомовних платформ, "Prometheus" є значно актуальнішою, оскільки орієнтований на вітчизняну систему освіти і на українського користувача загалом та педагога зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харківська А. А. Аналіз варіативних систем профільного навчання в зарубіжному досвіді / А. А. Харківська // Наукові записки. – Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський держ. ун-ту ім. М. Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – № 1. – С. 189–192.

2. Харківська А. А. Інновації в сучасній освіті / А. А. Харківська // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Спецвип. : Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю шлях до інтеграції: [зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Богданова]. – Одеса, 2010. – С. 344–349.

3. <http://basicgroup.ua/proekt-prometheus-bezkostovni-onlain-kursy-vid-vykladachiv-providnykh-ukrainskykh-universitetiv>

4. <http://coursera.abbyy-ls.com/ru>

5. <https://www.coursera.org/course/modelthinking>

6. <https://ru.coursera.org/>

7. <http://prometheus.org.ua/>

8. <http://prometheus.org.ua/prometheus-start/>

9. <http://universarium.org/#/project>

10. <http://vladivostok3000.ru/news/979/>

11. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Coursera>

Стаття надійшла 22.05.2015 р.